

به نام خداوند جان و خرد

جمعیت شناسی و باروری سالم

مدرس:

نسیم بهرامی

عضو هیات علمی دانشکده پرستاری و مامایی

دکتر نسیم بهرامی

جمعیت شناسی

جمعیت

جمعیت شناسی: علم بررسی ساخت جمعیت و حرکات جمعیت های انسانی

فرایندهای جمعیتی: باروری، مرگ و میر، ازدواج، مهاجرت و تحرک اجتماعی

سه پدیده انسانی در جمعیت شناسی: تغییر تعداد جمعیت، ترکیب سنی و جنسی جمعیت،

توزیع مکانی جمعیت

مراحل چرخه جمعیتی

- مرحله اول: رشد جمعیت ثابت ولی بالا: سکون و ثبات جمعیت
- مرحله دوم: افزایش اولیه رشد جمعیت: مرحله آغاز بسط و گسترش جمعیت
- مرحله سوم: افزایش ثانویه رشد جمعیت: ایران
- مرحله چهارم: ثبات جمعیت: مرحله سکون و ثبات مجدد جمعیت
- مرحله پنجم: کاهش رشد جمعیت: مرحله سقوط جمعیت

هرم جمعیت

- ترکیب سنی جمعیت: توزیع سنی و به تفکیک جنس: هرم سنی
- محور عمودی: سن
- محور افقی: تعداد افراد هر سن
- زنان در سمت راست و به رنگ آبی
- و مردان در سمت چپ و قرمز
- طبقات هرم: طول ان تعداد افراد یک گروه سنی و عرض ان سنین پنج ساله
- هرم مناسب: طول محور عمودی دو سوم طول محور افقی
- هرم سنی: تاریخ جمعیت: منعکس کننده رویدادهای اجتماعی و اقتصادی خاص و نیز تغییرات ساخت جمعیت

➤ نسبت جوانی جمعیت: شاخص ورتهایم

➤ سه عامل موثر بر هرم: موالید، مرگ و میر و مهاجرت

➤ قاعده هرم: جوانان

➤ راس هرم: سالمندان

➤ هرم کشورهای مختلف: استوانه ای، گنبدی، نوک تیز

وضعیت ایران

- جمعیت
- تعداد خانوار
- بعد خانوار
- نرخ رشد جمعیت
- شاخص امید به زندگی

نشانگرهای بهداشتی

- اندازه گیری وضعیت بهداشت جامعه
- مقایسه وضع سلامت
- ارزیابی نیازهای مراقبتی
- تخصیص منابع
- نظارت و ارزیابی خدمات بهداشتی

ویژگی نشانگرها

Valid معتبر یا

Reliable مطمئن

sensitive حساس

specific ویژگی

feasible امکان پذیر

Relevant مرتبط

شاخص های مرگ و میر

میزان مرگ و میر خام Crude Death Rate

- این میزان احتمال مرگ را برای هزار نفر در مدت یک سال برای کلیه سنین مذکر و مونث مشخص می کند.
- میزان مرگ و میر خام: مرگ و میر در یک سال در یک منطقه مشخص / متوسط جمعیت وسط سال در همان منطقه * ۱۰۰۰
- در ایران: ۴/۶
- از آنجا که این میزان بدون در نظر گرفتن توزیع سنی و جنسی جمعیت و سایر خصوصیات فردی فوت شدگان محاسبه می شود، از دقت زیادی برخوردار نبوده و تحت تاثیر شدید توزیع سنی جامعه خواهد بود.

➤ **امید به زندگی**

➤ **مرگ نوزادی:**

➤ تعداد مرگهای دوره نوزادی / تعداد کل تولدهای زنده در همان سال * ۱۰۰۰

➤ **مرگ و میر حوالی تولد:**

➤ تعداد مرگهای حوالی تولد / تعداد کل تولدهای زنده در همان سال * ۱۰۰۰

➤ مرده زایی + مرگهای کمتر از یک هفته در یکسال / موالید زنده همان سال * ۱۰۰۰

➤ **میزان مرگ و میر شیرخواران:**

➤ تعداد مرگهای کودکان کمتر از یکسال / تعداد تولدهای زنده همان سال * ۱۰۰۰

میزانهای مرگ و میر اختصاصی Specific Death Rate

میزان مرگ و میر کودکان ۱ تا ۴ سال

تعداد مرگ کودکان ۱-۴ سال در یکسال / تعداد کل کودکان ۱-۴ سال در وسط همان سال*۱۰۰۰

مرگ و میر کودکان زیر ۵ سال:

تعداد کل مرگ کودکان زیر ۵ سال در یک سال / تعداد کل کودکان زیر ۵ سال در وسط همان سال*۱۰۰۰

مرگ و میر مادران:

تعداد کل مرگ مادران ناشی از عوارض بارداری و زایمان در یکسال / تعداد موالید زنده طی همان سال*۱۰۰۰۰

مرگ و میر اختصاصی سنی:

تعداد مرگ و میر در یک گروه سنی در یک سال در یک منطقه / متوسط جمعیت همان گروه سنی در همان سال در همان منطقه*۱۰۰۰

میزان مرگ و میر بر حسب علت فوت:

تعداد مرگ و میر در اثر یک بیماری در یک سال در یک منطقه / متوسط جمعیت در همان سال در همان منطقه*۱۰۰۰

نشانگرهای ابتلا

الف: میزان بروز

تعداد موارد جدید بیماری در یک دوره معین / متوسط جمعیت در معرض آن بیماری در همان مدت * $10n$

ب: میزان وفور یا شیوع

تعداد موارد قدیم و جدید بیماری در یک دوره معین / متوسط جمعیت در معرض آن بیماری در همان مدت * $10n$

❖ شیوع لحظه ای

❖ تعداد موارد موجود یک بیماری در یک مقطع زمانی / کل جمعیت * $10n$

❖ شیوع دوره ای:

❖ تعداد موارد موجود یک بیماری در یک دوره زمانی / کل جمعیت * $10n$

ج: میزان ناتوانی یا معلولیت

➤ نشانگرهای وقایع

- تعداد روزهایی که فرد محدودیت فعالیت داشته است
- روزهای ناتوانی بعلت بستری بودن
- روزهای غیبت از کار یا مدرسه

➤ نشانگرهای مربوط به انسان:

- محدود شدن تحرک مانند بستری و خانه نشینی
- محدود شدن فعالیت
- شاخص سولیوان: تفاضل امید به زندگی از دوره های احتمالی بستری و استراحت و ناتوانی
- شاخص دالی: سالهای زندگی با ناتوانی تعدیل شده
- ❖ مشتمل بر: سالهای از دست رفته بعلت مرگ زود هنگام
- ❖ سال های از دست رفته به واسطه زندگی توام با ناتوانی

- نشانگرهای سطح تغذیه
- نشانگرهای مراقبت های بهداشتی
- نشانگرهای استفاده از خدمات
- نشانگرهای بهداشت روانی- اجتماعی
- نشانگرهای زیست محیطی
- نشانگرهای اقتصادی - اجتماعی: رشد جمعیت، سطح بیکاری، نسیت سرباری، باسوادی، بعد خانوار، مسکن، سرانه کالری
- نشانگرهای سیاست بهداشتی
- نشانگرهای کیفیت زندگی: مرگ و میر شیرخواران، امید به زندگی، باسوادی
- نشانگر اجتماعی
- نشانگرهای نیازهای اساسی
- نشانگرهای بهداشت برای همه

آمارهای مربوط به باروری

میزان موالید خام Crude Birth Rate

میزان موالید ساده ترین نشانگر باروری و عبارتست از تعداد کودکان زنده به دنیا آمده به ازای هر هزار نفر جمعیت برآورد شده در وسط سال، در یک سال معین.

میزان موالید یک اندازه گیری قانع کننده از باروری نیست زیرا همه ی جمعیت در معرض زاییدن نیستند و بنابراین نظر درستی از باروری جمعیت به دست نمی دهد.

میزان رشد طبیعی جمعیت:

تفاضل تعداد مرگها از موالید در یکسال / جمعیت وسط سال * ۱۰۰ یا ۱۰۰۰

میزان باروری عمومی **General Fertility Rate**:

- این میزان عبارتست از تعداد موالید زنده در هزار زن گروه سنی ۱۵-۴۹ ساله (یا در سنین باروری) در یک سال معین.
- میزان باروری عمومی از میزان موالید خام برای اندازه گیری باروری جمعیت بهتر است زیرا مخرج کسر محدود است به شمار زنان در سن بچه زایی و نه همه جمعیت.
- نقطه ضعف عمده این میزان آن است که همه زنان مخرج کسر در معرض خطر بچه زایی نیستند.

میزان باروری عمومی نکاحی

- تعداد تولد زنده در یک منطقه در یکسال / جمعیت زنان ازدواج کرده ۱۵-۴۴ سال در همان منطقه در همان سال * ۱۰۰۰

میزان باروری اختصاصی سنی:

- تعداد تولد زنده در زنان واقع در یک گروه سنی خاص / جمعیت زنان واقع در آن گروه سنی خاص در یک منطقه و یک زمان * ۱۰۰۰

➤ میزان باروری کلی

- متوسط تعداد کودکانی که یک زن در طول زندگی باروری خود داشته باشد
- نشان دهنده بعد خانواده کامل شده
- مجموع میزانهای باروری اختصاصی سنی * ۵ / ۱۰۰۰

➤ میزان تجدید نسل ناخالص

- متوسط تعداد دخترانی که هر زن متاهل در طول باروری خود به دنیا خواهد آورد
- احتمال تولد نوزاد دختر (نسبت دخترزایی) * میزان باروری کلی

➤ نسبت دختر زایی:

- تعداد متولدین دختر / تعداد کل متولدین

➤ میزان تجدید نسل خالص:

➤ تعداد دخترانی که یک دختر تازه متولد شده به دنیا خواهد آورد

➤ NRR : احتمال بقای نوزاد دختر تا سن تولید مثل * میزان باروری کلی

➤ NRR کمتر از یک: عملکرد باروری کمتر از حد جایگزینی: جمعیت رو به کاهش

➤ NRR بیشتر از یک: افزایش جمعیت

➤ NRR برابر با یک: ثبات جمعیت

➤ حفظ ثبات جمعیت: میزان باروری کلی $2/3$ باشد تا هر زن حداقل یک دختر از خود به جای گذارد